

УДК 330.341.1:338.43.01/02

*І. М. Червяков,
доцент, ПВНЗ «Херсонський економічно-правовий інститут»*

СТВОРЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ КЛАСТЕРІВ, КЛАСТЕРНИЙ ПІДХІД У РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

*Ivan M. Chervyakov,
Associate Professor of Private Higher Educational Institutions " Kherson Economics and Law Institute"*

CREATION OF COMPETITIVE CLUSTERS CLUSTER APPROACH OF THE REGION

У статті дано визначення поняттю «конкурентоспроможність регіону». Визначено етапи комплексної оцінки розвитку виробництв і галузей промисловості в економіці регіону. Розглянуто рівень розвитку галузей економіки регіону. Запропоновано виконання етапів кластеризації на зразку Причорноморського регіону. Приведено ключові інвестиційні напрями, при реалізації яких буде досягнуто ефективне функціонування елементів кластеру при організаційно-технологічному сприянні держави.

В статье дано определение понятию «конкурентоспособность региона». Определены этапы комплексной оценки развития производств и отраслей промышленности в экономике региона. Рассмотрены уровни развития отраслей экономики региона. Предложено выполнения этапов кластеризации на образце Причерноморского региона. Приведены ключевые инвестиционные направления, при реализации которых будет достигнуто эффективное функционирование элементов кластера при организационно-технологическом содействии государства.

The article defines the concept of "competitiveness of the region." The stages assess the development and production industries in the economy of the region. The level of development of the regional economy. A performance stage cluster sample in the Black Sea region. Powered key investment areas, the implementation of which will be made effective functioning of cluster elements in organizational and technological assistance of the state.

Ключові слова: кластер, конкурентоспроможність, розвиток регіону, галузь, етап, оцінка, аналіз, тенденції.

Ключевые слова: cluster, competitiveness, regional development, industry, stage, assessment, analysis, trends.

Keywords: cluster, competitiveness, development of the region, industry, stage, assessment, analysis, trends.

Вступ. Економічне зростання національної економіки і поліпшення життя її населення обумовлене підвищенням ефективності діяльності окремих суб'єктів, величина якої свідчить про неоднаковий їх внесок у досягнення високого рівня розвитку країни.

Ключовою причиною цього є використання різних конкурентних переваг економічних регіонів держави. У зв'язку з чим, кожен з регіонів може бути конкурентоспроможним тільки в тих напрямках свого розвитку, для реалізації яких у ньому є необхідний економічний потенціал. При цьому, одним із способів ефективної його реалізації є створення конкурентоспроможних кластерів. [4]

Метою статті є розробка теоретичних, методологічних та прикладних засад формування стратегії реструктуризації та реорганізації регіональних промислових комплексів та механізмів її реалізації шляхом створення регіональних зон інноваційного розвитку.

Аналіз останніх публікацій. Теоретичним і прикладним аспектам реструктуризації та реорганізації регіональних промислових комплексів присвячені розробки, представлені у наукових працях, таких науковців, як В. М. Заболотного, А. М. Власової, Б. А. Жаліло, С. М. Козаченка та інших. Ґрунтовний доробок щодо сформування та використання нової системи функціонування промисловості в умовах нестабільного середовища та економічного розвитку регіонального промислового комплексу в контексті забезпечення ефективності функціонування національної економіки здійснено вітчизняними науковцями: О. М. Алимовим, Б. М. Данилишиним, В. В. Микитенко, О. І. Тимченко, В. Ю. Худолей, А. І. Чухно, Л. Г. Чернюк, О. С. Шнипко та іншими.

Вклад основного матеріалу. Результативне функціонування кластерів є інструментом, супутнім економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності економіки окремих регіонів, а, отже, і країни в цілому за рахунок зростання синергетичного ефекту від діяльності всіх їх елементів. У цьому зв'язку виникає необхідність у розробці методичного забезпечення визначення пріоритетів конкурентоспроможного розвитку регіону на основі застосування теорії кластерного механізму в його економіці.

Багаторівневий аналіз поняття конкурентоспроможності показує, що в економічній літературі вітчизняних і зарубіжних вчених на даний момент часу приділено велику увагу вивченню конкурентоспроможності на рівні продукції (товару, послуги), підприємства, галузі та країни. Навпаки, регіональна конкурентоспроможність в економічній науці є недостатньо дослідженою, зокрема визначення поняття «конкурентоспроможність регіону». Досліджуючи багатогранність цього визначення, виявлені наступні відмітні особливості: вплив ефективного управління держави на різних його рівнях і виконання податкових зобов'язань регіональними суб'єктами перед органами державної влади. [3]

Конкурентоспроможність регіону - це здатність суб'єктів регіону, при ефективному організаційно-технологічному сприянні місцевих і державних властей в порівнянні з суб'єктами інших регіонів, раціонально використовувати обмежені соціально-економічні та правові можливості території для створення продукції, що задовольняє потреби її споживачів на конкретному ринку без шкоди для себе і виплачувати в повному обсязі податкові суми з метою забезпечення в регіоні економічного зростання і високого рівня життя населення в розглянутий період часу. [2]

Комплексна оцінка розвитку виробництв і галузей промисловості регіону використовується при визначенні напрямків підвищення ефективності їх розвитку, формуванні у ньому кластерів, а також при порівнянні розвитку виробництв і галузей досліджуваного регіону з іншими.

Класифікація виробництв і галузей промисловості регіональної економіки здійснюється на підставі комплексного критерію їх розвитку на розвинені і найменш розвинені виробництва та галузі регіону, рівень розвитку яких рекомендується визначати на основі абсолютних і відносних показників, що характеризують їх діяльність за певний період часу, використовуючи метод суми місць. При цьому найменування виробництв і галузей відповідають загальноукраїнським класифікаторам. [1]

Слід виділити наступні етапи комплексної оцінки розвитку виробництв і галузей промисловості в економіці регіону:

Етап I. Конкретизація цілей і завдань комплексної порівняльної оцінки розвитку виробництв і галузей промисловості в економіці регіону.

Етап II. Ухвалення рішення щодо здійснення оцінки розвитку виробництв і галузей промисловості в економіці регіону на основі методу суми місць.

Етап III. Вибір вихідної системи показників для проведення комплексної оцінки з урахуванням односпрямованості оцінюваних параметрів, що впливають на підвищення ефективності розвитку галузей і виробництв.

Етап IV. Збір та аналітична обробка вихідної інформації про діяльність виробництв і галузей промисловості, що знаходяться на території регіону.

Етап V. Розрахунок значень приватних показників на основі вихідних даних з урахуванням односпрямованості оцінюваних параметрів, що впливають на підвищення ефективності розвитку галузей і виробництв.

Етапи VI- XII- Визначення еталонних значень показників.

Для визначення ступеня розвитку виробництв і галузей досліджуваного регіону експертним шляхом встановлюються наступні показники: рентабельність виробництва, продуктивність праці, фондовіддача основних фондів і число використаних передових виробничих технологій (рис. 1). Рівень здатності фізичних осіб задовольняти свої купівельні потреби визначається на основі показника середньодушових грошових доходів населення. Для визначення ступеня розвитку регіону по середньодушових грошових доходах досить використовувати їх структуру і темп зростання.

Рис. 1. Рівень розвитку галузей економіки регіону

В результаті аналізу тенденцій зміни різних індикаторів, що впливають на ефективний соціально-економічний розвиток регіональних систем, виявляються конкурентні переваги регіональної економіки.

Пропоновані показники характеризують розвиток регіону в цілому, а також його галузей, у відповідності з наступними напрямками: економіка, інновації, фінанси, інвестиції, зовнішньоекономічні зв'язки, трудовий потенціал населення, рівень і якість життя населення регіону, освіта, охорона здоров'я, культура і відпочинок, екологія та природокористування, інституційні перетворення.

В ході проведеного дослідження соціально-економічного стану Причорноморського регіону за вищевказаними напрямками було відзначено, що він характеризується зручним географічним положенням, забезпеченістю різноманітними природними ресурсами, високим промисловим потенціалом, політичною стабільністю та інвестиційною привабливістю, що дозволило визначити в ньому необхідні передумови виникнення та становлення кластерів.

На основі виявлених конкурентних переваг економіки регіону можуть бути визначені пріоритетні галузі для створення в ньому кластерів: машинобудування, харчова та легка промисловості, будівництво та сільське господарство.

В результаті вивчення методичних основ створення галузевих кластерів в економіці Причорноморського регіону, може бути вдосконалений методичний підхід до їх формування. Нами виділено такі основні сектори кластеру:

I. Ключовий.

II. Виробництва і галузі - постачальники: 1) сировини, 2) обладнання (виробництво основного і допоміжного обладнання), 3) продукції (робіт, послуг).

III. Виробництва і галузі - споживачі.

IV. Регіональні інститути розвитку території.

Рекомендується групувати виробничі та галузеві елементи промисловості регіону кожного сектору кластеру на розвинені, найменш розвинені і відсутні виробництва і галузі регіону. При створенні потенційних кластерів території Причорноморського регіону, беручи до уваги специфіку її розвитку, пропонується виконувати наступні етапи:

I етап. Виявлення діючих і відсутніх виробництв і галузей промисловості в регіоні, найменування яких відповідають загальноукраїнським класифікаторам.

II етап. Встановлення рівня розвитку виробництв і галузей промисловості регіональної економіки на основі скоригованого методу суми місць (класифікація на розвинені і найменш розвинені виробництва і галузі регіону).

III етап. Визначення пріоритетних галузей промисловості на підставі дослідження конкурентних переваг регіону.

IV етап. Встановлення ключових секторів кластерів.

V етап. Формування складу ключового сектору кожного кластеру.

VI етап. Формування складу сектору - виробництва та галузі-постачальника сировини, основного і допоміжного устаткування та продукції (робіт, послуг) кожного кластеру.

VII етап. Формування складу сектору - виробництва і галузі-споживача продукції, виготовленої промисловими елементами, що складають ключовий сектор кожного кластеру.

VIII етап. Визначення наявності регіональних інститутів розвитку території (невиробнича інфраструктура: організації сфери науки і наукового обслуговування; кредитні та страхові організації; освітні установи; місцеві органи влади і управління).

IX етап. Подання сформованих галузевих кластерів.

В результаті застосування розробленого кластерного підходу можуть бути сформовані можливі кластери на досліджуваній території.

В даний час найбільше зростання конкурентоспроможності регіону може бути обумовлене створенням у ньому кластеру харчової промисловості, враховуючи обсяг попиту на продукцію даної сфери, який збільшується, і наявні в ньому конкурентні можливості.

У зв'язку з присутністю в складі кластеру підприємств харчової галузі різних типів ринкової структури, необхідний аналіз стану їх конкурентного середовища, на підставі якого можуть бути рекомендовані заходи в галузі контролю та підтримки їх діяльності. Крім того, повинні бути виявлені підприємства, найбільш привабливі для включення їх в структуру кластеру з метою ефективного вкладення інвестиційних коштів в їх діяльність.

Висновок. Для того, щоб підвищити результативність діяльності утвореного кластеру, насамперед, слід направляти інвестиції в найменш розвинуті його виробництва найменш розвинених пріоритетних галузей. У зв'язку з чим, представлена модель, на основі якої слід розглядати привабливі виробництва і галузі кластеру, в розвиток яких необхідно направляти інвестиційні кошти. Ефективне функціонування елементів кластеру досягається на підставі реалізації наступних ключових інвестиційних напрямів їх розвитку при організаційно-технологічному сприянні держави:

1) здійснення нового будівництва, розширення та реконструкції виробничих потужностей на регіональному рівні;

2) сприяння у підвищенні конкурентоспроможності продукції промислових підприємств та її просуванні на внутрішньому і зовнішньому ринку;

3) організація та здійснення проектів у галузі виробництва програмних засобів;

4) оновлення матеріально-технічної бази виробництв кластеру; впровадження нових технологій;

5) збереження і розвиток накопиченого потенціалу у сфері науки і наукового обслуговування; вдосконалення механізмів фінансування науки; реалізація наукових результатів у виробничій та соціальній сфері регіону;

6) досягнення якості освіти, що відповідає державному освітньому стандарту; здійснення регіонального замовлення на надання послуг додаткової освіти; досягнення динамічного балансу між ринком праці та підготовкою професійних кадрів; розвиток вищої та середньої професійної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

1. Закон України "Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків" від 16.07.99р. № 991-XIV (із змінами за Законами вкл. від 07.03.2002 р. № 3118-III) // Відомості Верховної Ради України. № 3-4. 2002. С.88.

2. Миронов О.Г. Фактори економічного зростання промисловості України / О.Г. Миронов// Формування ринкових відносин в Україні. Вип. 13. – Київ: НДЕІ, 2001. – С. 313-314.

3. Мартынюк Л. Бюджет поддержит только слабых // Киевский регион. 2003. № 4(88). С. 5.

4. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. – К.: ДП Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України, 2010. – 347 с.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"